

A rurálturisztikai terméktípusok feltételrendszerének sajátosságai a vidéki kistérségekben: az atelier turizmus

Szerző: Kóródi Márta¹

A rurális turizmus a lokális gazdaság egyre erősödő faktorának számít, szignifikáns mértékű jövedelmet szállít a rurális területekre, állásokat teremt vagy kelt életre, vállalkozások működését segíti elő. A bemutatásra kerülő, a magyarországi vidéki kistérségekre irányuló elemzés a rurális turizmusból kiemeli a kézműves turizmust, mint az exkluzivitás lehetőségét is magában rejtő turizmusfajtát. Az atelier-turizmus kifejezés az animátorok fogalomhasználatából válik egyre gyakoribbá, jelölve a kézműves, a népi kismesterségek és a művészek műhelyeiben folyó tevékenység bemutatását, megtapasztalását célzó utazásokat. A turisztikai potenciál kategóriáinak kialakítása a kistérségben eltöltött 1000 lakosra jutó vendégéjszakák száma alapján történt, e szerint kiemelkedő, közepes és alacsony turisztikai potenciállal bíró kistérségeket lehet elkülöníteni. A kézműves potenciálnál a kistérségben található kézműves hagyományok hasznosításuk mértékével súlyozva kerültek összesítésre. A képzett kategóriák alapján jelentős, átlagos és nem számottevő kézműves potenciállal bíró vidéki és erőteljesen vidéki kistérségek különböztethetők meg. A keresztábra elemzések során megállapítható, hogy a vidéki kistérségek kézműves turisztikai potenciáljukkal mennyire képesek élni, mennyiben jelenik meg az adottság a térségben található aktív tájház, műhely, időszakos bemutató, fesztivál turisztikai teljesítményükben. A vizsgálat eredménye mutatja, hogy az atelier hagyományok nem generálnak önállóan kiemelkedő vendégéjszaka számot, a kézművesség, mint önálló vonzerő még nem jelenik meg markánsan, de része a „magyar élménynek”. Ahhoz, hogy a turizmus a neki tulajdonított szerepét a vidéki életkörülmények javításában be tudja tölteni, a kézműves attrakciókból minél gazdagabb kínálatot kell kialakítani, amit vagy készen kínálnak komplex termékként, vagy a turista maga állítja össze a rendelkezésre álló termékelemekből. A megtapasztalás élményével lesz teljes az attrakció.

„Ahol elvesznek a tradíciók,
ott kilyukad az idő, elperreg a múlt.”
(Ancsel Éva)

1. Bevezetés

A vidéki kistérségek fejlesztési koncepcióiban a turizmus, a turizmusfejlesztési koncepciókban a népi hagyományok, a kézművesség fejlesztése gyakran megjelenik, több kistérség esetében jelentős szerepet kap. A turisztikai termékfejlesztés alapvetően a térség meglévő vagy kialakítható vonzerőitől függ, de a rurálturisztikai termékfejlesztésnél, mind a szolgáltatásoknál, mind a kiejánlásnál elsődleges szempont a vidéki jelleg figyelembe vétele. A vidéki sajátosságokat várja el a vendég, ennek hitelességben semmiképp nem csalódhat, alapszolgáltatásként kell nyújtani a vidéki élményt.

A vidék fejlesztése, így a vidéki turizmus fejlesztése is speciális módszerekkel lehetséges a vidékiségből következően. A vidék szuverén, akkor működik jól, ha a lakosság saját akaratából, saját erőforrásainak mozgósításával éli meg a fejlesztést, fogadja a vendéget. A vidék öntörvényű, nem váltak be a felülről diktált elképzelések, hosszú távon csak a helyi kezdeményezésekre alapozott fejlesztések életképesek és fenntarthatóak. A turizmusfejlesztési koncepciókban

szereplő célok csak úgy valósíthatók meg, ha megtalálják a programok és a helyi lakosság között azt a kapcsot, amittől ők a projektek részeseivé válnak. Ezen specifikumokkal magyarázható a rurális turizmus elkülönülése, sajátos pozíciója a vidékfejlesztés és a turizmusfejlesztés határán.

Az atelier turizmus a hagyományokra épít, a helyi lakossághoz közel áll, vele könnyen azonosulhatnak, mert a gyökereikkel, a tárgyi kultúrával kapcsolatban érintettek érzik magukat. A mai vidéki közösségek is vágyanak a hagyományokra, hamar elfogadják az új hagyomány teremtésére irányuló törekvéseket, azokat beépítik saját hagyományrendjükbe (Örsi 2002: 267-78). A rurálturisztikai termékek alapozhatók a helyi erőforrásokra, így maradéktalanul megfelelnek a vidékfejlesztés követelményeinek.

A kutatás a magyarországi vidéki kistérségek kézműves turisztikai potenciáljának elemzését célozza abból a hipotézisből kiindulva, hogy az atelier turizmus beváltja a vendégcsalogató és vendégmarasztaló képességéhez fűződő elképzeléseket, ami megjelenik a turisztikai teljesítményt mutató vendégéjszakák számának alakulásában. A tanulmány három egységben tárja fel a témát: szekunder információk alapozzák a tevékenység gyökereit, majd a turisztikai potenciál és a kézművespotenciál kerül összehasonlításra a vidéki kistérségekben. Primer információkon alapul a harmadik rész, ami egy modell értékű kezdeményezésben résztvevő kézművesek turizmushoz való viszonyát tárja fel.

¹ Tanszékvezető főiskolai docens, Szolnoki Főiskola.

2. Kézműves kultúra

A nemzeti hagyományok őrzésének egyik módja a kézműves kultúra ápolása. Egy ország kézművessége attól lesz nemzeti, hogy a helyi lakosság a mindennapjaiban éli, s mint ilyen a turizmusban is mindig jelen van. A turistát a természetes kíváncsiság is hajítja, hogy megfogjon egy-egy edényt, tapintson szövést, megnézegetse a fény játékát a fonálon, kipróbáljon formázni vesszőt vagy agyagot. Található olyan szegmens is, amelynek meghatározó motivációja a népi kézműves kultúra megismerése, az eredeti hagyományok megtapasztalása. A külföldi turistát a formák mellett az az életstílus ragadja meg, amelynek szerves részei a kézműves termékek. A kézműves hagyományok piacra vitelének eszközei közé tartoznak a kézműves rendezvények, a bemutatóhelyek, az élő műhelyek, a műhelymúzeumok, a termékgyűjtemények, tájházak, mint legjellemzőbb turisztikai termékelemek. A turisták egyedi, különleges élményekre vágyanak. A kézműves termékelemek a folklórral és a vidékiséggel sokszínűségével összekapcsolva igazi kuriózummá válhatnak. A magas színvonalú komplex turisztikai termékkínálat – amibe beleillik termékelemként a kézműves program – feltétele a magas fajlagos költésű szegmens megszerzésének. Ahhoz hogy a turizmus szerepét a vidéki életkörülmények javításában be tudja tölteni, a kézműves attrakciókból minél gazdagabb kínálatot kell kialakítani, amit vagy készen kínálnak komplex termékként, vagy a turista maga állítja össze a rendelkezésre álló termékelemekből (Kóródi 1998).

A kézművesség, mint önálló vonzerő még gyermekcipőben jár, de része a „magyar élménynek”. A külföldi vendégek be tudják azonosítani előzetesen ismert hírneve alapján. A reneszánszát élő belföldi turizmus is tanúsít érdeklődést a kézműves rendezvények iránt, de egy külföldi vendég is szívesebben tér be egy olyan műhelybe, amelyet nemcsak külföldiek keresnek fel, mert egy hely eredetiségét leginkább a hazai vendégek igazolják. A célcsoport szinte korosztálytól független. Ide tartoznak a városokban élők, akiknek a falusi környezet, a levegő, a táj, a vidéki porta, a műhely intimitása jelenti az élményt, de a vidéki környezetben élők is fokozott érdeklődést tanúsítanak, megélt vagy hallott emlékek fűzhetik a kézművességhez őket. Az attrakció a megtapasztalás élményével lesz teljesebb. Nem tudja felvenni a versenyt bármely magával ragadó kiállítás, vagy bemutató annak a „sárdarab” alakításának az érzésével, amit a vendég részesévé válva a vidéknek, a hagyományoknak saját maga próbál megformálni.

A magyarság tárgyi kultúráját a paraszti élet szükségletei és használata alakították célszerűvé. A parasztok a saját háztartásukban és a gazdaságukban a használati, a kultikus funkciójú vagy a reprezentációs célú tárgyaikat maguk készítették alkalmanként vagy rendszeresen nemcsak saját használatra, hanem eladásra is. A kézműves a természet adottságait alakítja át sajátosan emberi célra anyagi és nem anyagi szükségleteket kielégítve.

Jellemzőjük, hogy a tárgyak vagy eszközök díszítése anyaggal és formájukkal teljesen összhangban van. A népi kultúra és a polgári kultúra eltérő stílusjegyekkel és díszítőjegyekkel bír. Népvivé akkor válik, ha a nép elfogadja, áthasonítja, közösségébe iktatja (Bogdán 1989). Az év bizonyos időszakában iparszerűen (például a mezőgazdasági munka szünetében) végzik, utána vásárolnak, vagy őket keresik helyben a vásárlók.

Ha iparos kultúrája miatt népi iparos értékekben gazdag a kistérség és ez társul gyűjtőszennvedéllyel, az iskolák, művelődési házak hagyománymegismerő, -őrző és feltámasztó kezdeményezésével „helyzetbe” kerülhet a település, kistérség, létrejöhet az atelier turizmus csírája. A tárgyalkotó népművészet hagyományainak közösségi továbbtanítása leképezi a régi nagycsaládokat, ahol a generációk a közös tevékenység során ismerték meg egymást, a múlt hagyományait, az alkotás örömét. A népművészetten keresztül elsajátított néprajzi, történelmi, művészettörténeti ismeretek hozzájárulnak a magyar identitástudat megtartásához, az emberi kreativitás fejlesztéséhez, a természetes anyagok újbóli felfedezéséhez (Skrabut 2001). A térségben élők jelentős áldozatvállalási készségére lehet alapozni.

A kézművességet több szempontból lehet csoportosítani, alternatív jövedelemszerző ágak (fazekas, bőrtárgykészítés, kosárfonás, népi szabászat, csipke, gépi himző, kovács, szőnyegszövő), hagyományos kézműipari ágak (csuhéfonás és csuhéjátékok, gyékénykötés, vászonkötés, kosárfonás) és a turizmusban értékesíthető termékek készítése (kézzel varrott tájegységi viseletekbe öltöztetett népi babák, népi ékszerek, ajándéktárgyak és játékok természetes anyagokból) ágai különböztethetők meg. A szakmák létszükségleti igényeket elégítenek ki, majd a civilizációs és a kulturális igények következnek (Boross et al. 2004).

A kulturális, építészeti, természeti örökség és a hagyományos tevékenységek, szokások a vezető (tematikus) vonzerő mellett fontos szerepet játszanak a társadalmi és területi identitás, a kistérség arculatának alakításában. A regionális örökségként elfogadott alkotóelemeket a közösség sajátjának érzi, még akkor is, ha magántulajdon. Az örökség felismerése után meg kell találni, hogy milyen módon válik az örökség a gyakorlatban a vidék életének szerves részévé, társadalmi és térségi mozgatóerővé. Az örökség a területhez való kötődés bizonyításaként társadalmi referenciának számít. A népművészet, így a tárgyalkotó népművészet, a népi kézművesség közösségteremtő erejére is lehet építeni. A hagyományok ismerete és megőrzése garancia az autentikusság, a minőség biztosítására, ezek módosítását többnyire negatívnak tekintik és elutasítják a helybeliek (Cros Kárpáti 1998). A földrajzi környezet mellett az egymással azonos közösségben élő emberek viselkedési normái, kapcsolatai döntően befolyásolják az életminőséget (Hekliné 2002: 145-67). Az örökség részt vesz a régió társadalmi és térségi újjászervezésében, a társadalmi csoportok között katalizátorként vagy opponensként szerepel.

3. A kézműves potenciál vizsgálata

A vizsgálat területi dimenziója a vidékinek minősített kistérségek halmaza (92 db), az urbanitás-ruralitás hányados alapján vidéki (62) és erőteljesen vidéki (30) kistérségeket elkülönítve (Csatári 1999). Majd a turisztikai potenciál megállapítása a kistérségben eltöltött 1000 lakosra jutó vendégéjszakák száma (KSH 2002) alapján történő kategorizálással következett. Kiemelkedő, közepes és alacsony turisztikai potenciállal bíró kistérségeket lehet elkülöníteni. A kézműves potenciálban, a kistérségben található kézműves hagyományok vonzerejük és hasznosításuk mértékével súlyozva kerültek értékelésre és összesítésre. A vonzerőleltár (MT Rt. 1997), az országos és a regionális katalógusok, a kistérségi és települési eseménynaptárak és más kiadványok alapján összegyűjtött kézművesattrakciók kerültek be a mintába. A képzett kategóriák alapján jelentős, átlagos és nem számottevő kézműves potenciállal bíró vidéki és erőteljesen vidéki kistérségek különböztethetők meg. Az elemzések során megállapítható, hogy a vidéki kistérségek kézműves turisztikai potenciáljukkal mennyire képesek élni, mennyiben jelenik meg az adottság, a térségben található aktív tájház, műhely, időszakos bemutató, fesztivál a turisztikai teljesítményükben. A két ismérv szerinti megoszlást az 1. táblázat tartalmazza.

Területileg vizsgálva a kézműves attrakciók gyakoriságát a dél-dunántúli és a dél-alföldi régiókban. A leggazdagabb az Őrszentpéteri, a Berettyóújfalui, a Tiszafüredi, a Csongrádi és a Kisteleki, a Zirci, a Lenti, a Letenyei, a Mohácsi, a Pécsváradi, a Szigetvári, a Mezőkövesdi kistérség.

A két göcot jól el lehet különíteni, talán egymás számára is példát jelentenek a közeli kistérségek. Egy-egy területileg „kilógó” kistérségben (Őrszentpéteri, Mezőkövesdi) markánsan és jól izoláltan koncentrálódnak a kézműves hagyományok. A kézműves potenciál a turisztikai teljesítményben nem jelenik meg, vagyis kiemelkedő turisztikai potenciállal bíró kistérség nincs a jelentős kézműves hagyományokkal rendelkezők között, de nagyobb arányban fordulnak elő az átlagos, mint a gyenge turisztikai potenciállal bírók. Mindezek azt bizonyítják, hogy önálló vonzerőként még nem eléggé csábító az atelier turizmus, azt ki kell egészíteni a tartózkodáshoz kapcsolódó szolgáltatásokkal. Az átlagos kézműves potenciál nem is vonz igazán turistákat. Az ebbe a kategóriába tartozó

kiemelkedő turisztikai potenciállal jellemezhető kistérségek turisztikai teljesítménye nem a kézműves hagyományokkal magyarázható (Hajdúszoboszlói, Gárdonyi, Tapolcai, Fonyódi), de lehet, hogy a turizmus nélkül itt sem élénkült volna meg a kézműves hagyomány ápolása.

Az előzőekben megállapítottakat igazolja, hogy a kiemelkedő turisztikai teljesítményű kistérségek zöme a nem számottevő kézműves potenciál kategóriájába tartozik, itt még kiegészítő termékelemként sem jelenik meg a kézműves kínálat.

A vizsgált kistérségek közel egyharmada, az átlagos kategóriában közel a fele nem bír számottevő kézműves potenciállal, a fejlesztési források valószínűleg nem a vidéki kistérségekbe áramlanak, nem ott teszik látogathatóvá a műhelyeket. A kézműves attrakciók jellemzően nem önálló termékként kerülnek a kínálatba, csak néhány kézműves vendégfogadó tud komplex terméket kiejánlani (Mezei Ottó fazekas, Kárász). A jelentős kézműves potenciállal bíró kistérségek is inkább csak termékelemként szerepeltethetik választékukban a kézműves bemutatókat, nem jelent akkora vonzerőt az amúgy kiemelkedő adottság, hogy a turisztikai teljesítményben egyértelműen megjelenjen. Csillagtúra-szerű vagy körutazás jellegű tematikus termékek azonban kialakíthatók egyes kézműves hagyományokban gazdag térségekben. Általában nem tehet az alacsony kézműves potenciálról egy kistérség, de ahol van hasznosítható kézműves hagyomány, ott a lehetőséget mindenképpen meg kellene ragadni. Az átlagos kategóriában lévő kistérségek számára a fejlesztés hordozza ezt a lehetőséget. Egyes kistérségekbe valószínűen a szálláshelyek, a fogadóképesség hiánya miatt sem érkeznek vendégek, a kézművest ugyan megnézik, de nem helyben alszanak, ezért nem jelennek meg a statisztikákban. Ide tartoznak a magas kézműves, de alacsony turisztikai potenciállal bíró kistérségek. Egyértelmű a tennivaló, itt kell összefogni a térség szolgáltatóinak és a kézműves témára alapozva komplex terméket kialakítani. Szerencsés halmozódása a vonzerőknek a Sárvári kistérség kiemelkedő kézműves- és termálkincse, mindkettő hatással van a turisztikai teljesítményre, az pedig fokozottan visszahat az atelier-kínálat bővítésére. A kevésbé gazdagabb területeken még kisebb az esélye a műhelyek vezető vonzerővé válásának, ezt a folyamatot általában nem is helyi, hanem

1. táblázat

A vidéki kistérségek kézműves és turisztikai potenciál szerinti megoszlása, 2002 (db)

Kézműves potenciál	Jelentős	Átlagos	Nem számottevő	Összesen
Turisztikai potenciál				
Kiemelkedő	0	4	5	9
Közepes	8	5	8	21
Alacsony	4	35	23	62
Összesen	12	44	36	92

Forrás: MT RT és KSH adatok alapján saját számítás

külső kezdeményezés indítja. Ezáltal tölthetik be a kézműves programokban célul kitűzött funkcióikat a magyar vendégszeretet hagyományos jó hírének erősítése egy új és vonzó arculati elem kiépítése révén. E mellett fontos szerepet kap a hagyományok felelevenítése, az időbeni és térbeni koncentráció csökkentése, az élménydús program által a tartózkodási idő meghosszabbítása. A turisztikai kínálat bővítésével a kulturális örökség megőrzését és védelmét is szolgálják.

A kutatás második részében az FVM Vidékfejlesztési Programok Főosztálya által kezdeményezett „Nyitott falvak, porták, gazdaságok, műhelyek – vidékfejlesztési modellek” programban résztvevő kézműves műhelyekbe kiküldött kérdőívre alapozódó vizsgálat abból indult ki, hogy megállapításokat lehet tenni a modellértékűség sikerességére, feltételezve, hogy a több éve ilyen műhelyként működő kézművesek szorosabb kapcsolatban állnak a turizmussal, jobban ismerik sajátosságait. A „Nyitott műhelyek” célja bemutatni, hogy a helyi alapanyagokat helyben hozzáadott értékkel speciális terméké lehet feldolgozni, és sikeresen működtetni vállalkozásként. Erre választottak ki vagy jelentkezett önként 31 kézműves, akikhez postai úton eljuttattuk a standard kérdőívünket. 19 visszaérkezett és feldolgozható kérdőív került értékelésre.

A programban résztvevő vállalkozások átlagosan 11 éve működnek, kellő szakmai és vállalkozási tapasztalattal bírnak, a programban jellemzően 1 vagy 2 éve vesznek részt. A bemutatott tevékenységüket azonos arányban tartják hagyományos vidéki tevékenységnek, ahol a helyi sajátosságokat mutatják be, illetve ritka, hagyományos tevékenységnek, amit megőrzése miatt mutatnak be. Néhányan speciális helyi tevékenységet művelnek, ami elvétve található más tájegységeken. 53%-uk tevékenysége ismert volt mind a turisták, mind a kézműves szakma körében. A többieknél vagy csak néhány érdeklődő turista volt, akik hallomásból tudtak a tevékenységről vagy (kisebb számban) csak a hasonló tevékenységet végzők érdeklődtek, tanácsokat kértek vagy egyáltalán nem ismerték, nem voltak érdeklődők a program indítása előtt (például csak eladásra termelt, nem foglalkozott bemutatóval, turisták fogadásával).

A programon résztvevő látogatócsoportok között jelentős az aránya a belföldi és külföldi turistáknak, valamint a helybéli gyerekeknek és fiataloknak, kevesebb a helybéli felnőttek, azok barátai és rokonai és a szakmai-beli érdeklődők részesedése.

A látogatók számára az élményszerűség biztosítása több módszerrel történhet. A felajánlott 24 választási lehetőség összesítése bizonyítja, hogy a kézművesek többsége fontosnak tartja a bemutató interaktivitását, ezért különböző módszereket alkalmaznak. A módszerek közül legalább tizet alkalmaz a megkérdezettek fele. A legaktívabb programgazda 18-féleképpen ad lehetőséget a tevékenység megismerésére. A gyakorisági rangsor: a látogatók

- korlátozás nélkül fényképezhetnek,
- bármikor kérdezhetnek,
- kipróbálhatják a tevékenységet,
- folyamatos magyarázatot hallanak a bemutató közben,
- videófelvételt készíthetnek,
- a bemutatót körben állva tekintik meg,
- termékeket vásárolhatnak,
- hazavihetik a készített terméket,
- közül a szakmai látogatóknak a bemutató után tapasztalatcserére van lehetőségük,
- a bemutató napján hosszú ideig (2-3 óra) is végezhetik a tevékenységet,
- a bemutatót körbevezetéssel tekinthetik meg,
- a bemutatót ülve tekinthetik meg,
- több helyszínen folyó bemutatót láthatnak,
- prospektust, szórólapot kapnak,
- ajándékot kapnak,
- tanfolyamra jelentkezhetnek,
- alapanyagot is vásárolhatnak,
- a bemutató végén kérdezhetnek,
- részletes készítési útmutatót vásárolhatnak,
- számukra a bemutatót idegen nyelven is kommentálják (angol vagy német),
- a bemutatóhoz a szöveget idegen nyelven nyomtatva is megkaphatják,
- a látogatókról fénykép készül,
- a bemutatóhoz magnóval biztosítanak idegen nyelvű magyarázatot,
- a tevékenységet és a terméket bemutató prospektust vásárolhatnak.

A szakmai látogatók a beszélgetések során a leggyakrabban a szakmai fortélyokról, technológiáról, a piacra vitelről, eladhatóságról, keresletről, az alapanyagokról, gépekről, berendezésekről, felszerelésekről érdeklődtek, ritkábban a vállalkozás indításáról, támogatásokról, elvétve a nyereségről, megtérülésről. A turisták a beszélgetések során leggyakrabban a szakmai fortélyokról, a technológiáról, az indításról, a családi hagyományokról és a szakma tanulásáról, műveléséről, ritkábban az alapanyagokról, gépekről, berendezésekről, felszerelésekről kérdeztek. A kézművesek a visszajelzéseket figyelik, szinte kivétel nélkül tudják, hogy mi tetszik leginkább a látogatóknak, hiányosságokról azonban a megkérdezetteknek csak 42%-a vallott.

A programtól várt előnyök jóval meghaladják az észlelteket, ez az optimista szemlélet lendítheti további sikerek felé a terméket. A program hatásainak ténylegesen észlelt és a továbbiakban remélt 21 válaszlehetősége közül két válaszadó azt tapasztalta, hogy semmi nem változott meg a program hatására. A leggyakoribb észlelt előnyök az ismertté válás, a nagyobb elismertség a szakmában, a bemutató megjelenése a helyi sajtóban, rádióban, tv-ben, a kapcsolatok kialakítása, a biztató szavak, a nagyobb elismertség a településen, annak megerősítése, hogy

„jó úton jár”. A legkevésbé a nagyobb nyereség, a véleménykérés a további fejlesztésekkel kapcsolatban, a vidékfejlesztési pályázatok összeállításában való szerep, a könnyebb támogatáshoz jutás, a részvétel külföldi tanulmányúton, mint potenciális előnyöket észlelték. A továbbiakban remélt előnyök között a kapcsolatok kialakítását a válaszadók 76%-a jelölte meg, ezt a könnyebb támogatáshoz jutás, az új vidékfejlesztési módszerekkel való megismerkedés, az integrált vidékfejlesztés jelentésének megértése, a magasabb bevétel, a nagyobb elismertség a településen, a bemutató megjelenése a helyi médiában, az ingyenes reklám, a részvétel külföldi tanulmányúton és a jövőre vonatkozó lendület követi. Legkevésbé bizakodók az ismertté válás, a biztató szavak, a nagyobb szakmai elismertség és a további fejlesztésekkel kapcsolatos lehetőségekre vonatkozó véleménykérés tekintetében.

A tevékenység további hasznosításának módjait összegezve a gyakorisági rangsor jól mutatja a reálisan megvalósítható elképzeléseket:

- Összefogás a térség más vállalkozóival a komplexebb vonzerő kialakítása érdekében,
- Más hagyományokkal együtt történő bemutatás,
- Többnapos program szervezése a környéken,
- Belföldi utaztatók megnyerése programajánlással,
- Évente többszöri bemutató tartása szezonon kívül is,
- Prospektuskészítés és -terjesztés, szórólapok terjesztése,
- Külön program a különböző korosztályoknak, különböző érdeklődésű látogatóknak,
- A szezonban több bemutató tartása,
- A tevékenység bemutatása más településeken,
- Külföldi utaztatók megnyerése programajánlással,
- Programajánló videó elkészítése.

A jövőben egy kézműves kíván felhagyni a tevékenységgel, ketten tovább folytatják a munkát, de alapvetően más szervezettel szervezik a bemutatást, heten folytatják, de maguk szervezik a bemutatókat, a többség ismét csatlakozna a programhoz.

4. Összegzés

A kistérségek kézműves műhelyei sok turisztikailag is eredményesen hasznosítható lehetőséget rejtnek magukban, alkalmat adnak egyedi, exkluzív turisztikai termékek

kidolgozására is. A művészi színvonalú, élő és a vendéget foglalkoztató kézműves attrakciók esetén az atelier turizmus esetleg megjelenhet önálló termékként vagy komplex termékek elemeként, de a realitásoknál maradva a kulturális örökség általában nem lehet egyedüli tényező a turizmus fejlesztésében. A településen található kézműves hagyományok turisztikai hasznosítása – elfogadotva azt a helyi lakossággal – lehet közvetlenül pozitív hatással a kistérségre, de egyfajta ellenszenvet kiváltva a lakosságból el is szigetelődhet. Kellő támogatással az atelier turizmus feltételeinek megteremtése, termékké formálása és kiejánlása a vidékfejlesztés egyik sikeres alternatív jövedelemszerző intézkedésévé, így a rurális turizmus és a lokális gazdaság egyre erősödő faktorává válhat.

„Valamiféle szépérzékét mozdít meg bennünk minden tárgy, amelyet emberi tíz ujj formált ki. Mintha a gölöncsér (faze-kas) tíz ujjával is átplántált volna a teremtményeibe valami életet a magából.”

Illyés Gyula

Felhasznált irodalom

- BOGDÁN I. 1989: Kézművesek mestersége, Gondolat, Budapest
- BOROSS M.-KARÁCSONY Z.-TÁTRAI ZS. 2004: Magyar népi kultúra, Képzőművészeti Kiadó, Budapest, pp. 7-17, 141-167.
- CROS KÁRPÁTI ZS. 1998: Az örökség társadalmi szerepe és felhasználása a területfejlesztésben, FVR 1998/5
- CSATÁRI B. et al. 1999: A kedvezményezett kistérségek besorolásának felülvizsgálata (összefoglaló zárójelentés), MTA RKK ATI, Kecskemét
- HEKLINÉ DR. HERBÁLY K. 2002: A népi mesterségek szerepe a Karcagi kistérségben. in: Kulcsemberek (szerk.: Örsi Julianna), Turkevei Kulturális Egyesület, Túrkeve, pp. 145-167.
- KÓRÓDI M. 1998: A turisztikai termékfejlesztés in.: A Térségi Turizmus Fejlesztése távoktatási program, A turisztikai termékfejlesztés módszertana modul, DARTK-DATE-KLTE-KGF Látóvalók Magyarországon, 2001, Well-Press Kiadó – Miskolc Magyarország vonzerőleltára, 1997, Magyar Turizmus RT
- ÖRSI J. 2002: Múlt és születő hagyományok a Jászkunszágon. in: Kulcsemberek (szerk.: Örsi Julianna), Turkevei Kulturális Egyesület, Túrkeve, pp. 267-278
- SKRABUT É. 2001: A népművészeti kézműves hagyományok szerepe a vidékfejlesztésben, FVR 2001/8.